

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 czerwca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący)
SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)
SSA Marek Szymanowski

w sprawie z odwołania J. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Tomaszowie
Mazowieckim
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 18 czerwca 2024 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z dnia 30 listopada 2022 r., sygn. akt III AUa 301/22,

- I. uchyla zaskarżony wyrok i zmienia wyrok Sądu Okręgowego
w Piotrkowie Trybunalskim z 25 stycznia 2022 r., sygn. V U 837/21
w ten sposób, że oddala odwołanie,**
- II. nie obciąża ubezpieczonego kosztami postępowania
pозwanego organu rentowego.**

Zbigniew Korzeniowski Krzysztof Staryk SSA Marek Szymanowski

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Łodzi wyrokiem z 30 listopada 2022 r., po apelacji organu rentowego, zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z 25 stycznia 2022 r. w ten tylko sposób, iż przyznał J. K. prawo do emerytury z dniem 24 lipca 2021 r.; w pozostałym zakresie oddalił apelację.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Tomaszowie Mazowieckim decyzją z 9 września 2021 r. odmówił J. K. prawa do emerytury z uwagi na brak wymaganego 25 lat ogólnego stażu ubezpieczeniowego na dzień 1 stycznia 1999 r., wymaganego do nabycia wcześniejszej emerytury.

W odwołaniu wnioskodawca wniósł o zmianę tej decyzji i przyznanie mu prawa do emerytury po zaliczeniu do ogólnego stażu pracy okresu służby wojskowej od 25 października 1982 r. do 17 października 1984 r. z przelicznikiem wynikającym z art. 43 ust. 2 ustawy emerytalnej (pełny rok pracy jako 14 miesięcy).

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie. Podniósł, że wnioskodawcy zaliczono do ogólnego stażu pracy okres od 1 września 1976 r. do 1 stycznia 1999 r. w jednostkach organizacyjnych PKP, co dało okres 24 lat, 10 miesięcy i 22 dni.

W piśmie procesowym z 8 listopada 2021 r. ZUS podniósł, że zastosował art. 43 ustawy emerytalnej do okresów zatrudnienia wnioskodawcy:

1. od 1 stycznia 1980 r. do 24 października 1982 r.,
2. od 15 listopada 1984 r. do 15 czerwca 1991 r.,
3. od 1 lipca 1991 r. do 1 sierpnia 1994 r.,
4. od 1 października 1994 r. do 31 grudnia 1998 r.

ZUS nie zastosował przelicznika z art. 43 ustawy emerytalnej do okresu służby wojskowej. W uzasadnieniu wskazano, że okres zatrudnienia na kolei w myśl art. 43 ust. 1 ustawy emerytalnej to okres, za który pracownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego, a tych świadczeń w okresie służby wojskowej skarżący nie pobierał, co wyklucza uznanie okresu służby wojskowej za okres zatrudnienia na kolei.

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim wyrokiem z 25 stycznia 2022 r. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawcy J. K. prawo do emerytury z dniem 1 lipca 2021 r. Rozstrzygnięcie to zostało poprzedzone następującymi

ustaleniami Sądu Okręgowego i ich oceną prawną. J. K., urodzony [...] 1961 r., w dniu 31 sierpnia 2017 r. wystąpił z wnioskiem o przyznanie emerytury pomostowej. Decyzją z 6 października 2017 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Tomaszowie Mazowieckim przyznał J. K. prawo do emerytury pomostowej od 25 sierpnia 2017 r., tj. od następnego dnia po rozwiązaniu stosunku pracy, ustalając wysokość świadczenia na 2.773,91 zł brutto. W dniu 26 lipca 2021 r. J. K., niebędący członkiem OFE, złożył wniosek o przyznanie emerytury. Wnioskodawca na dzień 1 stycznia 1999 r. udowodnił okres ubezpieczenia w łącznym wymiarze 24 lat, 10 miesięcy i 22 dni, w tym 24 lata 9 miesięcy i 23 dni okresów składkowych oraz 29 dni okresów nieskładkowych.

Niekwestionowany przez ZUS okres zatrudnienia wnioskodawcy w warunkach szczególnych wynosi na dzień 1 stycznia 1999 r. łącznie 20 lat 28 dni.

Sąd Okręgowy ustalił, iż J. K. w okresie od 1 września 1976 r. do 31 grudnia 2000 r. był zatrudniony na podstawie umowy o pracę w jednostkach organizacyjnych przedsiębiorstwa PKP w pełnym wymiarze czasu pracy. Początkowo był zatrudniony jako uczeń praktycznej nauki zawodu na podstawie umowy o naukę zawodu od 1 września 1976 r. do 30 czerwca 1979 r., następnie pracował jako rzemieślnik do 31 grudnia 1979 r. W okresie od 1 stycznia 1980 r. do 5 września 1982 r. wnioskodawca pracował na stanowisku młodszego maszynisty elektrycznych pojazdów trakcyjnych, a od 6 września 1982 r. do 1 sierpnia 1994 r. oraz od 1 października 1994 r. do 31 grudnia 1998 r. na stanowisku maszynisty elektrycznych pojazdów trakcyjnych. W okresach tych wnioskodawca wykonywał prace pomocników i maszynistów pojazdów trakcyjnych wymienione w załączniku nr 2 pkt 5 do ustawy o emeryturach pomostowych. W okresie od 25 października 1982 r. do 17 października 1984 r. wnioskodawca odbywał zasadniczą służbę wojskową. Po jej zakończeniu, od dnia 15 listopada 1984 r. wnioskodawca powrócił do dotychczasowego pracodawcy na to samo stanowisko pracy maszynisty elektrycznych pojazdów trakcyjnych.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, iż odwołanie zasługuje na uwzględnienie. Sąd uznał, że żądanie wnioskodawcy należało rozpoznać w aspekcie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 z późn.

zm.). Z treści § 4 rozporządzenia wynika, iż pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki:

5. osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn,

6. ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Ten „wymagany okres zatrudnienia” to okres wynoszący 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn, liczony łącznie z okresami równorzędnymi i zaliczalnymi do okresów zatrudnienia (§ 3 rozporządzenia), natomiast pracą w warunkach szczególnych jest praca świadczona stale i w pełnym wymiarze na stanowiskach wskazanych w załączniku do tegoż aktu (§ 1 i § 2 rozporządzenia). Sąd I instancji zaznaczył, że do okresów zatrudnienia w szczególnych warunkach, o których mowa w ust. 1 zalicza się także okresy pracy górniczej w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin oraz okresy zatrudnienia na kolei w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin, a także okresy pracy lub służby, o których mowa w § 5-10 (§ 4 ust 3 cyt. wyżej rozporządzenia). Przepis § 4 ust. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) stanowi samodzielną i dodatkową możliwość zaliczenia do okresów pracy w szczególnych warunkach okresów, które nie są wymienione w wykazie A rozporządzenia (tak wyrok Sądu Najwyższego - Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych z dnia 28 stycznia 2015 r., I UK 204/14). Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że zarówno sam fakt zatrudnienia wnioskodawcy w jednostkach organizacyjnych przedsiębiorstwa PKP w okresie od 1 stycznia 1980 r. do 5 września 1982 r. na stanowisku młodszego maszynisty elektrycznych pojazdów trakcyjnych, a od 6 września 1982 r. do 1 sierpnia 1994 r. oraz od 1 października 1994 r. do 31 grudnia 1998 r. na stanowisku maszynisty elektrycznych pojazdów trakcyjnych i wykonywania w tych okresach pracy pomocników i maszynistów pojazdów trakcyjnych wymienionej w załączniku nr 2 pkt 5 do ustawy o emeryturach pomostowych,

jak i spełnienie przez wnioskodawcę ustawowego warunku wymaganego wieku oraz wykazanie okresów co najmniej 15 lat pracy w warunkach szczególnych pozostawało poza sporem, który obejmował jedynie spełnienie przez wnioskodawcę warunku wykazania 25-letniego okresu ubezpieczenia przypadającego przed dniem 1 stycznia 1999 r.

Sąd I instancji zaznaczył, że zaliczenie wnioskodawcy do szczególnego stażu pracy okresu zatrudnienia poprzedzającego okres służby wojskowej oraz okresu zatrudnienia przypadającego bezpośrednio po wojsku z zastosowaniem przelicznika z art. 43 ust. 2 ustawy emerytalnej, umożliwia zaliczenie mu do szczególnego stażu pracy także okresu zasadniczej służby wojskowej od dnia od 25 października 1982 r. do 17 października 1984 r. z tym przelicznikiem na podstawie art. 120 ustawy o powszechnym obowiązku obrony. Dla uzasadnienia zajętego stanowiska Sąd orzekający odwołał się do poglądu judykatury, wedle którego do oceny określonego stanu faktycznego, w tym zrealizowanego przed wejściem w życie ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, należy stosować przepisy obowiązujące w czasie realizacji tego stanu faktycznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z 20 marca 2013 r., I UK 544/12). Stosownie do treści art. 121 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w brzmieniu obowiązującym w dacie odbywania służby wojskowej przez skarżącego (tj. z dnia 6 lipca 1979 r. (Dz.U. Nr 18, poz. 111)) zakład pracy, który zatrudniał pracownika w dniu powołania do zasadniczej lub okresowej służby wojskowej, był obowiązany zatrudnić go na poprzednio zajmowanym stanowisku lub na stanowisku równorzędnym pod względem rodzaju pracy oraz zaszeregowania osobistego, jeżeli w ciągu trzydziestu dni od dnia zwolnienia ze służby pracownik zgłosił się do tego zakładu w celu podjęcia pracy. Niezachowanie tego terminu powoduje wygaśnięcie stosunku pracy, chyba że nastąpiło z przyczyn usprawiedliwiających nieobecność w pracy. Z kolei przepis art. 118 ust. 1 ww. ustawy stanowił, że w okresie między powołaniem pracownika do czynnej służby wojskowej a jej odbyciem stosunek pracy nie może być przez zakład pracy wypowiedziany ani rozwiązany. Zgodnie zaś z art. 120 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej obowiązującym do 10 lutego 1984 r. pracownikowi, który w ciągu trzydziestu dni od zwolnienia z zasadniczej lub okresowej służby wojskowej podjął pracę, czas

odbywania służby wojskowej wlicza się do okresu zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym podjął pracę, w zakresie wszelkich uprawnień wynikających z Kodeksu pracy oraz przepisów szczególnych. Od 11 lutego 1984 r. do zmiany tego przepisu z dniem 9 grudnia 1991 r. kwestię tę analogicznie regulował przepis art. 125 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (t.j. Dz.U. z 1984 r. Nr 7, poz. 31). Sąd orzekający podkreślił, że z przytoczonych przepisów wynika zasada, w myśl której pracownikowi, który we wskazanym terminie po zakończeniu służby wojskowej podjął pracę u pracodawcy, u którego był zatrudniony w chwili powołania do tej służby, czas odbywania służby wojskowej wlicza się do okresu zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym podjął pracę, w zakresie wszelkich uprawnień wynikających z Kodeksu pracy oraz przepisów szczególnych. Powołane przepisy statuowały zatem fikcję prawną, odnoszącą się do wszelkich (tak z zakresu prawa pracy, jak i zabezpieczenia społecznego) przepisów szczególnych.

Zdaniem Sądu Okręgowego powyższe oznacza, że okres służby wojskowej skarżącego od 25 października 1982 r. do 17 października 1984 r. podlega zaliczeniu do szczególnego stażu pracy, gdyż przed powołaniem do wojska był zatrudniony na kolei na stanowisku maszynisty elektrycznych pojazdów trakcyjnych, powrócił do pracy w ustawowym 30 - dniowym terminie po odbyciu służby wojskowej i podjął pracę w na kolei na tym samym stanowisku, tj. pracę wymienioną w art. 43 ust. 2 ustawy emerytalnej. Zarówno zatem przed powołaniem do wojska jak i po odbyciu służby wojskowej był zatrudniony w szczególnych warunkach. Przytaczając treść art. 43 ust. 2 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym każdy pełny rok zatrudnienia na kolei na parowym, spalinowym lub elektrycznym pojeździe trakcyjnym, w drużynach konduktorskich oraz na stanowiskach manewrowych lub ustawiaczy liczy się jako 14 miesięcy zatrudnienia na kolei. Sąd I instancji zauważył, że skoro w okresie odbywania przez skarżącego służby wojskowej czas jej odbywania na podstawie art. 120, a następnie art. 125 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wliczał się do okresu zatrudnienia w zakładzie pracy, w którym podjął pracę, w zakresie wszelkich uprawnień wynikających z Kodeksu pracy oraz przepisów szczególnych, to należy okres ten traktować w taki sam sposób jak okres zatrudnienia przed i po powrocie z wojska, czyli jak okres zatrudnienia na kolei na parowym, spalinowym lub elektrycznym pojeździe trakcyjnym. Każdy pełny rok

takiego zatrudnienia na kolei zgodnie z art. 43 ust. 2 ustawy emerytalnej odpowiada zaś 14 miesiącom. Przyznając, iż skarżący w okresie odbywania służby wojskowej nie pobierał wynagrodzenia lub zasiłków z ubezpieczenia społecznego Sąd *meriti* zaznaczył przy tym, że powyższa okoliczność nie oznacza jednak, że okres ten z uwagi na treść art. 43 ust. 1 ustawy emerytalnej nie może być traktowany jak okres zatrudnienia na kolei. Okres służby wojskowej w przypadku skarżącego jest traktowany nie tylko jako okres zatrudnienia na kolei, ale jako okres zatrudnienia na kolei na parowym, spalinowym lub elektrycznym pojeździe trakcyjnym z mocy fikcji prawnej wynikającej z art. 120, a następnie art. 125 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Także ustawodawca w art. 45 ust. 2 ustawy emerytalnej traktuje okres służby wojskowej na równi z okresami zaliczalnymi do okresów zatrudnienia na kolei.

Sąd orzekający podniósł, że służba wojskowa w spornym okresie była obowiązkowa, skarżący nie mógł zatem odmówić wykonania tego obowiązku. Tym samym odmowa potraktowania okresu służby wojskowej jako okresu zatrudnienia na kolei, o którym mowa z art. 43 ust. 2 ustawy emerytalnej, doprowadziłaby do pokrzywdzenia skarżącego z powodu wykonania publicznego obowiązku obrony ojczyzny. Gdyby bowiem nie został powołany do wojska, to nadal pracowałby na kolei jako maszynista elektrycznego pojazdu trakcyjnego, który to okres zostałby zaliczony mu do stażu pracy z przelicznikiem wynikającym z art. 43 ust. 2 ustawy emerytalnej.

Apelację od całości wyroku Sądu Okręgowego wywiódł organ rentowy.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, apelacja organu rentowego w zakresie obejmującym istotę rozstrzygnięcia nie zasługiwała na uwzględnienie. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, stosownie do art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej, dla celów ustalenia uprawnień do emerytury w wieku obniżonym z tytułu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których uprawnionym osobom przysługuje prawo do emerytury w wieku obniżonym, ustala się - jak stanowi ust. 4 art. 32 ustawy emerytalnej - na podstawie przepisów

dotychczasowych. Sąd Najwyższy w uchwale w składzie siedmiu sędziów z dnia 13 lutego 2002 r., (III ZP 30/01, OSNP 2002 nr 10, poz. 243) wskazał jako nadal stosowane „przepisy dotychczasowe” przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43 ze zm.).

Sąd I instancji trafnie przyjął, że podstawy uznania szczególnego przelicznika dla okresu, obejmującego odbywanie przez wnioskodawcę zasadniczej służby wojskowej, należy upatrywać nie w przepisach ustawy o emeryturach i rentach z FUS, tylko w przepisach ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, w jej brzmieniu obowiązującym w czasie odbywania przez ubezpieczonego zasadniczej służby wojskowej w latach 1982-1984 (Dz.U.1979.18.111 t.j.). W konsekwencji kwestia kwalifikacji służby wojskowej do celów emerytalnych zasadza się na konieczności rozważenia tej kwestii z uwzględnieniem przepisów obowiązujących w okresie pełnienia przez ubezpieczonego służby wojskowej, a nie regulacji obowiązującej aktualnie.

Przepisy ustawy o powszechnym obowiązku obrony wprowadziły pewną fikcję prawną, odnoszącą się do wszelkich (tak z zakresu prawa pracy, jak i zabezpieczenia społecznego) uprawnień pracownika i ubezpieczonego przewidzianych w przepisach szczególnych. Jednocześnie w judykaturze formułowana jest teza, iż generalnie zasadą jest wliczenie okresu zasadniczej służby wojskowej do okresu zatrudnienia (art. 301 k.p.). Jeżeli pracownik wrócił do zakładu pracy, jego zatrudnienie przed służbą wojskową, okres służby wojskowej i okres pracy po służbie wojskowej traktowano tak, jakby to był nieprzerwany okres zatrudnienia w tym samym zakładzie pracy. Okres takiej służby jest zatem okresem zaliczanym do pracowniczego stażu zatrudnienia i od chwili tego zaliczenia stanowi z nim jedność oraz dzieli w przyszłości jego los. Problem wliczenia okresu zasadniczej służby wojskowej do okresu zatrudnienia powinien być rozstrzygnięty na podstawie przepisów obowiązujących w dacie podjęcia zatrudnienia po zakończeniu służby wojskowej. Okres służby wojskowej jest bowiem okresem zaliczanym do stażu pracowniczego w tym momencie i z nim „ciągniony”. Jeżeli więc pracownik wrócił do zakładu pracy, jego zatrudnienie przed służbą wojskową, okres służby wojskowej i okres pracy po służbie

wojskowej traktowany jest tak, jakby to był nieprzerwany okres zatrudnienia w tym samym zakładzie pracy. Aktualnie obowiązujące (odmienne) przepisy nie zmieniają tej oceny, jeśli zaliczenie okresu służby wojskowej nastąpiło z mocy prawa w dacie podjęcia zatrudnienia po zakończeniu służby wojskowej wobec spełnienia ku temu odpowiednich przesłanek (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 18 kwietnia 2018 r., III UK 57/17, LEX nr 2497579). Do przedstawienia takiej konkluzji skłania wykładnia językowa powołanych przepisów ustawy o powszechnym obowiązku obrony jako *lex specialis* w stosunku do ustawy emerytalnej, wzmocniona dodatkowo wykładnią systemową oraz funkcjonalną i prokonstytucyjną (art. 85 ust. 1 oraz art. 2 i art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP), z których wynika zakaz ustanawiania takich regulacji ustawowych lub dokonywania takiej wykładni przepisów prawa powszechnie obowiązującego, które dopuszczałyby jakiegokolwiek pokrzywdzenie obywatela z powodu wykonywania publicznego obowiązku obrony kraju (tak Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z 30 września 2021 r., I USKP 77/21).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt rozpoznawanej sprawy Sąd II instancji powtórzył w ślad za Sądem I instancji, że okres odbywania przez wnioskodawcę zasadniczej służby wojskowej winien być także dla celów ustalania prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, to jest ustalenia zarówno stażu pracy w warunkach szczególnych jak i stażu, liczonego wg. zasad przewidzianych w art. 43 ust. 2 ustawy emerytalnej traktowany tak, jakby ubezpieczony nie miał żadnej przerwy w zatrudnieniu, skoro kontynuował je na tych samych zasadach jak przed powołaniem do odbycia zasadniczej służby wojskowej.

Sąd Apelacyjny uwzględnił apelację jedynie w części, w jakiej orzeczono o dacie początkowej przyznania prawa do emerytury, bowiem Sąd Okręgowy wydał rozstrzygnięcie z naruszeniem przepisów prawa materialnego, tj. art. 129 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej i § 4 ust. 1 pkt 1 cyt. rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Zgodnie z przepisem art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej, świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. W myśl zaś § 4 ust. 1 pkt 1 ww. rozporządzenia, pracownik, który wykonywał prace w szczególnych

warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia m.in. warunek osiągnięcia wieku emerytalny wynoszącego 60 lat dla mężczyzn. W tym stanie rzeczy uzasadnione jest stanowisko wyrażone przez stronę apelującą, że brak było podstaw do przyznania wnioskodawcy emerytury od pierwszego dnia miesiąca, w którym złożono wniosek o świadczenie, tj. od 1 lipca 2021 r., gdyż w istocie nie spełnił on na tę datę wszystkich koniecznych warunków do nabycia świadczenia, bowiem wiek emerytalny, wynoszący 60 lat, osiągnął w dniu 24 lipca 2021 r. Mając na uwadze powyższe, należało uznać, że dopiero z chwilą ukończenia 60 roku życia, a więc od dnia 24 lipca 2021 r., odwołujący się nabył prawo do emerytury.

Organ rentowy w skardze kasacyjnej zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego przez błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, a mianowicie naruszenie art. 184 ust. 1 pkt 2 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2022 r., poz. 504 ze zm.) w zw. z art. 43 ust. 2 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zw. z art. 120 oraz (od 11.02.1984 r.) art. 125 ustawy z 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 18, poz. 111) poprzez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że możliwość zastosowania przelicznika przewidzianego w art. 43 ust. 2 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (pełny rok - 12 miesięcy jako 14 miesięcy) do okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej, dla potrzeb ustalenia okresu składkowego i nieskładkowego, o którym mowa w art. 184 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy, wynika z ustawy o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej stanowiącej *lex specialis* w stosunku do ustawy emerytalnej, zgodnie z którą zatrudnienie przed służbą wojskową, okres służby wojskowej i okres pracy po służbie wojskowej traktowane są jak nieprzerwany okres zatrudnienia w tym samym zakładzie pracy, okres służby jest okresem zaliczanym do stażu pracowniczego, co uzasadnia pogląd, że okres odbywania zasadniczej służby wojskowej winien być także dla celów ustalania prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, tj. ustalenia zarówno stażu pracy w warunkach szczególnych jak i stażu, liczonego wg zasad przewidzianych w art. 43 ust. 2 ustawy emerytalnej (14 miesięcy za każde 12

miesiący), traktowany tak, jakby ubezpieczony nie miał żadnej przerwy w zatrudnieniu, zatem okres odbywania przez wnioskodawcę J.K. zasadniczej służby wojskowej od 25.10.1982 r. do 17.10.1984 r. winien być przeliczony wskaźnikiem 1,4 co do każdego roku, co skutkuje legitymowaniem się przez wnioskodawcę 25-letnim okresem ubezpieczenia (po doliczeniu do uznanych przez ZUS 24 lat, 10 miesięcy i 22 dni) i w konsekwencji przyznaniem J.K. prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, podczas gdy prawidłowa interpretacja tych przepisów wskazuje na to, że w zakresie zastosowania przelicznika 14 miesięcy za każdy pełny rok zatrudnienia na kolei *lex specialis* stanowi art. 43 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, w którym ustawodawca przewidział przywilej zastosowania przelicznika 14 miesięcy za rok jedynie do kwalifikowanych okresów zatrudnienia na kolei wskazanych w art. 43 ust. 2 ustawy emerytalnej, tj. na parowym, spalinowym lub elektrycznym pojeździe trakcyjnym, w drużynach konduktorskich oraz na stanowiskach manewrowych lub ustawiaczy, zatem wykluczone jest zastosowanie większego przelicznika do pozostałych, nie wymienionych w tym przepisie okresów zatrudnienia na kolei, a tym bardziej do okresu odbywania służby wojskowej będącego okresem traktowanym jako okres jedynie zaliczalny do okresów zatrudnienia na kolei.

Ponadto należy podkreślić, że wykładnia ww. przepisów dokonana przez Sąd Apelacyjny w Łodzi, a w szczególności przepisu art. 43 ust. 2 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jest sprzeczna z uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 listopada 2022 r. sygn. akt: III UZP 5/22. W uchwale tej Sąd Najwyższy kategorycznie stwierdził, że przewidziany w art. 43 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2022 r., poz. 504, ze zm.) sposób liczenia okresu zatrudnienia na kolei nie ma zastosowania przy ustalaniu okresu składkowego i nieskładkowego, o którym mowa w art. 184 ust. 1 pkt 2 tej ustawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest zasadna.

Rację ma skarżący, iż spór w sprawie nie dotyczył zaliczenia okresu zasadniczej służby wojskowej do okresu ubezpieczenia, ani do okresu pracy w szczególnych warunkach, a jedynie zastosowania przeliczenia kolejowego - 14 miesięcy za rok z art. 43 ust. 2 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS - do okresu zasadniczej służby wojskowej przy obliczaniu ogólnego stażu ubezpieczeniowego, stanowiącego warunek przyznania wcześniejszej emerytury z art. 184 ust. 1 pkt 2 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS.

Wykładnia Sądu powszechnego, że zasadnicza służba wojskowa po powrocie do zatrudnienia zwiększyła ogólny staż ubezpieczeniowy, wymagany do emerytury (25 lat), wykroczyła poza przyjętą dotychczas granicę wykładni, gdyż przesłanką samodzielną (odrębną) wcześniejszej emerytury za pracę w szczególnych warunkach jest ogólny staż ubezpieczeniowy (składkowy i nieskładkowy), na który składa się służba wojskowa (zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o emeryturach i rentach), jednak nie ma podstawy materialnej do stwierdzenia, że ta służba powodowała zwiększenie ogólnego stażu ubezpieczeniowego wedle proporcji przewidzianej w art. 43 ust. 2 tej ustawy, gdyż regulacja ta odnosi się tylko do zwiększenia okresu szczególnego zatrudnienia na kolei, a nie do zwiększenia ogólnego stażu ubezpieczeniowego wymaganego do emerytury. Taką podstawą nie jest art. 301 k.p., gdyż nie jest to przepis prawa emerytalnego, podobnie jak przepisy o służbie wojskowej. Niemniej orzecznictwo jest zgodne, że okres zasadniczej służby wojskowej, jako okres zaliczony i „ciągniony” z zatrudnieniem w szczególnych warunkach składa się na przesłankę emerytury, lecz tylko w części wymagającej kwalifikowanego okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach.

Prawo do emerytury zależy od wieku i stażu ubezpieczeniowego (składkowego i nieskładkowego) – art. 27 ustawy emerytalnej, a w przypadku wcześniejszych emerytur także od dodatkowej przesłanki okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze – art. 184 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy emerytalnej.

Skoro taką odrębność przesłanek ogólnego stażu ubezpieczeniowego oraz okresu zatrudnienia na kolei wyraża także art. 40 ustawy emerytalnej w odniesieniu do emerytury kolejowej, to zwiększenie okresu zatrudnienia na kolei przy ustaleniu prawa do emerytury kolejowej (14 miesięcy za rok) odnosi się tylko do przesłanki

zatrudnienia na kolei, a nie do przesłanki ogólnego stażu ubezpieczeniowego – art. 43 ust. 2 *in fine* ustawy emerytalnej. Okres służby wojskowej ustawa wprost określa jako okres zaliczalny do okresów zatrudnienia na kolei, a więc bez zwiększenia - art. 45 ust. 2 i art. 43 ust. 2 *a contrario* ustawy emerytalnej.

Skarżący w tym zakresie odwołuje się do wyroku Sądu Najwyższego z 30 września 2020 r., I UK 48/19, którego wykładnia wymaga uszczegółowienia i stwierdzenia, że orzeczenie miało na uwadze szczególny staż ubezpieczeniowy z art. 184 ust. 1 pkt 1 ustawy, a nie ogólny staż ubezpieczeniowy z pkt 2. Należy dodać w tym miejscu, że emerytura z art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie jest już emeryturą kolejową z art. 40 tej ustawy, tylko wcześniejszą emeryturą za pracę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Wcześniej w orzecznictwie zaistniała rozbieżność, którą rozstrzygnął skład powiększony Sądu Najwyższego, stwierdzając w uchwale z 23 listopada 2022 r., III UZP 5/22, że przewidziany w art. 43 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 504 z późn. zm.) sposób liczenia okresu zatrudnienia na kolei nie ma zastosowania przy ustalaniu okresu składkowego i nieskładkowego, o którym mowa w art. 184 ust. 1 pkt 2 tej ustawy. W uzasadnieniu wskazano w szczególności, iż okres zatrudnienia na kolei liczony jako zwykły okres zatrudnienia przy obliczaniu okresów składkowych i nieskładkowych nie traci charakteru okresu pracy w szczególnych warunkach, bo cecha takiej pracy nie ma w tym przedmiocie żadnego znaczenia. Nie jest to przypadek nierównego traktowania tego samego okresu, gdyż dotyczy różnych (odmiennych, nerelewantnych) sytuacji prawnych. Wręcz odwrotnie, przyjęcie tego sposobu wykładni (liczenie pełnego roku zatrudnienia jako 14 miesięcy okresów składkowych i nieskładkowych) prowadziłoby do nadmiernego (nieuzasadnionego) uprzywilejowania (faworyzowania) osób zatrudnionych na kolei, co oznaczałoby naruszenie zasady równego traktowania. Nie jest więc potrzebny przepis zakazujący stosowania art. 43 ust. 2 ustawy emerytalnej przy liczeniu innych staży ubezpieczeniowych lub ustalaniu prawa do innych świadczeń. Odwrotnie, aby przepis ten stosować nie tylko przy liczeniu stażu do emerytury kolejowej, niezbędny byłby przepis odsyłający (a takiego brak). Przepis art. 43 ust. 2 ustawy emerytalnej stanowi niezawierające uzasadnienia aksjologicznego odstępstwo od zasady

równego traktowania ubezpieczonych, które mogłoby być stosowane do ustalenia 25-letniego okresu składkowego i nieskładkowego, o którym mowa w art. 184 ust. 1 pkt 2 tej ustawy, tylko na podstawie jednoznacznego przepisu ustawy. Również wykładnia teleologiczna, systemowa, historyczna oraz komparatystyczna sprzeciwiają się wykładni o zastosowaniu art. 43 ust. 2 ustawy emerytalnej do ustalenia przesłanek (stażu zatrudnienia) innych świadczeń z ubezpieczeń społecznych czy też oceny zaistnienia innych stanów prawnych. Z art. 43 ust. 2 i art. 40 pkt 2 ustawy emerytalnej należy łącznie odczytać normę, według której przy ustalaniu prawa do emerytury kolejowej wymagane jest 15 lat zatrudnienia na kolei, przy czym każdy pełny rok zatrudnienia na kolei na parowym, spalinowym lub elektrycznym pojeździe trakcyjnym, w drużynach konduktorskich oraz na stanowiskach manewrowych lub ustawiaczy liczy się jako 14 miesięcy zatrudnienia na kolei. Jest to więc norma identyczna w konstrukcji, jak z art. 50d ust. 1 ustawy emerytalnej. Brak jest natomiast przepisu o zastosowaniu takiego przelicznika do ustalenia stażu ubezpieczeniowego (okresów składkowych i nieskładkowych).

Istotą tej sprawy nie było jednak zaliczenie szczególnej pracy na kolei do ogólnego stażu ubezpieczeniowego z większym przelicznikiem, ale zaliczenie z takim przelicznikiem okresu służby wojskowej. Tak jak wskazano okres służby wojskowej jest okresem składkowym (z woli ustawodawcy bez składek). Natomiast zaliczenie służby wojskowej do okresu pracy w szczególnych warunkach uprawniających do wcześniejszej emerytury ma swoje oparcie w przepisach o powszechnym obowiązku obrony, co ogranicza zakres przyjmowanej w orzecznictwie wykładni na korzyść ubezpieczonych, którzy przed służbą wojskową wykonywali albo po jej zakończeniu powrócili w określonym czasie do wykonywania pracy w szczególnych warunkach. Takie umocowanie prawne wykładni, czyli nie bezpośrednio w przepisach prawa emerytalnego, nie pozwala na szerszą wykładnię, którą w tej sprawie przyjął Sąd powszechny, zwłaszcza, że jest *contra legem*, jako że z art. 45 ust. 2 ustawy w związku art. 43 ust. 2 a *contrario* ustawy emerytalnej jasno wynika, iż służba wojskowa jest tylko okresem zaliczalnym do okresu pracy na kolei, a więc nie jest okresem zwiększającym ogólny staż ubezpieczeniowy z zastosowaniem proporcji z art. 43 ust. 2, odnoszącej się tylko do zatrudnienia na kolei, a zatem nie do okresu służby wojskowej.

Uprawniona jest zatem teza, że okres zasadniczej służby wojskowej w czasie zatrudnienia na kolei nie zwiększa ogólnego stażu ubezpieczeniowego (składkowego i nieskładkowego) według przelicznika z art. 43 ust. 2 (14 miesięcy za rok) ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, wymaganego do wcześniejszej emerytury na podstawie art. 184 ust. 1 pkt 2 tej ustawy.

Oznacza to, że ubezpieczony nie miał 25 lat ogólnego stażu ubezpieczeniowego (składkowego i nieskładkowego) wymaganego do wcześniejszej emerytury na podstawie art. 184 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁶ k.p.c.).

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c., zważając na wynik sprawy i rodzaj sprawy, w której wykładnia prawa mogła budzić istotne wątpliwości.

[SOP]

[a!]